

Universitetskanslersämbetets tematiska utvärdering av hållbar utveckling

Självvärdering

Lärosäte: Högskolan i Borås

Inledning

Högskolan i Borås vision och mission

Högskolan i Borås vision är att bli det tredje universitetet i Västsverige¹. Det bedrivs ett systematiskt arbete för att utveckla och profilera verksamheten, vilket innefattar etablering av kompletta akademiska miljöer med utbildning på alla nivåer och omfattande forskningsverksamhet inom utvalda och prioriterade områden.

Högskolans mission är att bedriva Vetenskap för profession. Ett sätt att beskriva innebörden av missionen är att utbildning och forskning baseras på praktikens och professionernas problemställningar. Utifrån detta följer naturligt att de samhällseliga utmaningarna, globala såväl som lokala, och implementeringen av FN:s globala mål för hållbar utveckling är centrala för lärosätets utbildning och forskning. Det finns många exempel på forskningsprojekt inom hållbar utveckling (HU). Den årliga interna forskningskonferensen Research on Sustainability (RoS) som genomfördes första gången 2015 har som syfte att utforska och diskutera bredden i forskningsverksamheten och samtidigt lägga grunden för nya flervetenskapliga program och projekt.

Högskolan i Borås mål är att vara den hållbara högskolan. Det är angeläget att studenterna utrustas med kunskaper och förmågor som kan förändra samhällseliga tillstånd och utvecklingsförlopp. Detta förutsätter att lärare och forskare ger utrymme åt de stora samhällsutmaningarna i kurser och utbildningsprogram för att tillsammans med studenterna, och i samverkan med det omgivande samhället, driva dessa frågor. En förutsättning för legitimitet, gentemot studenter, medarbetare och externa intressenter, är att högskolan är en förebild och uppfyller högt ställda krav på hållbarhet i den egna verksamheten. Ett lärosäte med betoning på hållbar utveckling måste leva som det lär annars är det inte trovärdigt i uppgiften. Sammantaget betyder det att hållbar utveckling vid Högskolan i Borås ska ses som en del av kärnverksamheten, inte en sidoverksamhet.

Ett decennium med hållbar utveckling

Vägen mot certifiering

Sedan riksdagsbeslutet år 2005 föreskriver högskolelagen att universitet och högskolor ska främja hållbar utveckling. I kombination med en ökad medvetenhet om betydelsen av att verka för en hållbar utveckling och vikten av att i egna rutiner, riktlinjer och agerande vara miljömässigt effektiva innebar kravet en ökad fokusering på hållbar utveckling vid Högskolan i Borås. Genomslaget var dock inledningsvis begränsat och närvaron på de aktiviteter som genomfördes var låg. En fråga som något överraskande ställdes i olika sammanhang var om inte hållbar utveckling är något övergående. Det var motvind i organisationen och ledningen genomförde därför aktiviteter för att ge uttryck för sin vilja och insikt i att arbetet med hållbar utveckling var ett åtagande för den överskådliga framtiden och ingen tillfällig satsning.

Ledningen vid högskolan fattade hösten 2009 beslut om en ökad intensitet i arbetet med hållbar utveckling. Det inrättades ett uppdrag som samordnare för hållbar utveckling och en medarbetare från lärarkåren med ledarerfarenhet rekryterades för att driva arbetet. Samordnaren påbörjade ett arbete med att kartlägga högskolans verksamhet med fokus på ett miljöperspektiv. För att få en bättre systematik i kartläggnings- och utvecklingsarbetet bestämdes det att ett komplett miljösystem skulle införas och prövas för certifiering. Det bestämdes också att mål för och uppföljning av integrationen av hållbar utveckling i utbildning och forskning skulle innefattas i miljöledningssystemet. Genom ställningstagandet att bli certifierade skapades en tidslinje med specifika hållpunkter för högskolans utvecklingsarbete och ett systematiskt arbete utifrån en tydlig målbild kunde påbörjas. Under 2010 lades grunden för ett komplett miljöledningssystem, med fastställande av organisation, skapande av rutiner, beslut om ny policy samt mål och handlingsplaner för hållbar utveckling. I viss utsträckning blev dock förankringen lidande av en tidsmässigt relativt kort implementeringsprocess.

En viktig aktivitet, och i någon mån en vändpunkt för medarbetares uppfattningar om arbetet med hållbar utveckling, var en temadag om hållbar utveckling som arrangerades våren 2011 under rubriken "Hållbar utveckling – en entreprenörsfråga?". Till temadagen var samtliga medarbetare vid högskolan kallade och programmet bjöd på en uppsättning inspirerande och tankeväckande föreläsningar från välkända företrädare för akademi, politik, förvaltning och näringsliv. Dagen blev en framgång som bidrog till samling och engagemang kring hållbar utveckling som en central del av högskolans identitet.

I april 2012 blev högskolans miljöledningssystem certifierat. Det var ett viktigt ställningstagande att utveckla och implementera ett komplett ledningssystem och ta steget till certifiering även om det inte var något som efterfrågades brett i organisationen. En viktig lärdom är att certifieringsbeslutet var ett nödvändigt top down-beslut även om det inledningsvis ifrågasattes internt. Idag ifrågasätter få betydelsen av miljöledningssystemet och den grund för ett systematiskt hållbarhetsarbete som systemet innebär.

Fokus på integrering av hållbar utveckling i utbildning

Högskolans miljöledningssystem omfattar såväl direkta som indirekta effekter. Klimat- och miljöpåverkan mäts och redovisas liksom integration av hållbar utveckling i utbildning och forskning. Genom det systematiska arbetet inkluderas ett helhetsperspektiv på hållbar utveckling, vilket bland annat kommer till uttryck i policyn för hållbar utveckling och de hållbarhetsmål som finns inom utbildning och forskning.

Som ett led i att utveckla perspektivet hållbar utveckling infördes 2012 en ordning där kurser som har fokus på hållbar utveckling i bred bemärkelse kan diplomerar. Den första omgången av provningar väckte stort intresse och inte minst viktiga var alla de diskussioner som fördes om innebörden av hållbar utveckling. För att en kurs ska bli diplomerad krävs att studenterna ges möjlighet att i kursen problematisera hållbar utveckling som fenomen, även i relation till ämne och profession, samt att fenomenet betraktas ur flera olika perspektiv. En kurs med ett ensidigt fokus på till exempel klimatfrågor eller social integration bedöms inte uppfylla kriterierna och diplomerar därför inte, en uppfattning som långt ifrån delades av alla inledningsvis men som nu är accepterat. Idag är 27 kurser diplomerade och en fortsatt utveckling sker av kurser där hållbarhetsperspektivet integreras och problematiseras.

I syfte att belysa den breda innebörden av hållbar utveckling och fördjupa diskussionerna om de samhälleliga utmaningarna startades hösten 2013 seminarieserien "För och emot – om hållbarhetsdilemman i vardagen och i samhällsdebatten". Seminarieseriens idé och upplägg var att divergerande hållbarhetsvärden skulle ställas mot varandra och därigenom illustrera komplexiteten i en hållbar utveckling. Ett klassiskt exempel och dilemma är det klimatsmarta boendet mitt i staden med hyreskostnader som omöjliggör en social integration. Seminarieserien gav upphov till många viktiga resonemang, diskussioner och insikter och har i allra högsta grad bidragit till ökade kunskaper, medvetenhet och engagemang.

Ytterligare en viktig insats för att skapa förståelse för hållbarhetens komplexitet och idéutvecklingen om den hållbara högskolan var rapporten "University of Borås as a Sustainable University" (Nolin & Brorström, 2015)² som beskriver innebörden av ett hållbart universitet. Rapporten har legat till grund för diskussioner i olika sammanhang. Ett intressant fenomen som observeras i rapporten benämns "integrationsparadoxen". Med denna paradox avses att hållbar utveckling blivit så integrerat i verksamheten att vi inte längre ser allt det vi gör i vår vardag som ett uttryck för arbetet för en hållbar utveckling. Vissa aktiviteter tas för givna, vilket givetvis är bra men kan vara problematiskt när vi ska beskriva vårt hållbarhetsarbete.

Det systematiska hållbarhetsarbetet har varit framgångsrikt. Hållbar utveckling som begrepp och fenomen har alltmer kommit att genomsyra högskolans verksamhet och har blivit en integrerad del av kärnverksamheten. Framgången bekräftas genom ett över tid ökat engagemang från studenter och medarbetare, goda omdömen från externa miljörevisorer, konstruktiva reaktioner från ledning och medarbetare på välgrundad kritik från våra internrevisorer samt topplaceringar i Naturvårdsverkets återkommande utvärderingar och rankingar.

Ledningens styrning av hållbarhetsintegrationen var inledningsvis ifrågasatt men har också varit en viktig framgångsfaktor i arbetet. Engagerade medarbetare och ett problematiserande förhållningssätt till hållbar utveckling är ytterligare framgångsfaktorer. Utmaningen har varit att integrera hållbar utveckling så att det blir en naturlig del av verksamheten. Såväl medarbetare som externa revisorer anser idag att integrationen är väl förankrad i verksamheten. En kvarstående utmaning är att på rätt sätt fånga upp de initiativ som tas i verksamheten; det vill säga att anamma ett mer explicit bottom up-perspektiv på hållbar utveckling. Studentföreningen Hållbar Student, och studentgrupper inom flera utbildningsområden, har ett stort engagemang gällande hållbarhetsfrågor och särskilt studenter inom området textil och mode är aktiva gällande integration av hållbar utveckling i utbildningen. När det gäller studentengagemang mer brett finns dock fortfarande en förbättringspotential. Hur studenterna görs mer delaktiga i ett förändringsarbete inom ramen för sin utbildning är en viktig fråga att arbeta vidare med.

Utgångspunkter och förhållningssätt

Ett viktigt resultat av de senaste tio årens utvecklingsarbete är att Högskolan i Borås kunnat formulera utgångspunkter och förhållningssätt på ett tydligare och mer verksamhetsförankrat sätt. Utgångspunkten för högskolans arbete med att integrera hållbar utveckling i utbildningen, och i verksamheten i övrigt, är högskolelagen (kap. 1, § 5), där det stadgas att högskolan ska främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö, ekonomisk och social välfärd och rättvisa. Uttryckssättet ligger nära Brundtlandkommissionens definition av hållbar utveckling där det framhålls att dagens behov ska tillfredsställas utan att kommande generationers möjligheter att tillfredsställa sina behov äventyras.

FN:s globala hållbarhetsmål, som nyligen fastställdes och som ger uttryck för den utveckling som skett inom den politiska styrningen av hållbar utveckling under närmare 30 år, bidrar med en strukturerad och detaljerad bild av de utmaningar som måste hanteras på global nivå. Klimathot, ojämlika förutsättningar gällande grundläggande behov (som till exempel tillgång till utbildning) och orättvis resursfördelning, samt sambandet mellan dessa utmaningar, poängteras. Ett helhetsperspektiv på hållbar utveckling är nödvändigt för att stödja en utveckling utan allt för många målkonflikter. Högskolan har ett samhällsansvar och som myndighet också en utgångspunkt i att utbildning och forskning ska ha en nära koppling till nämnda mål och bidra till en positiv utveckling såväl nationellt som globalt.

Vid Högskolan i Borås involveras studenter och det omgivande samhället i en kunskapsutveckling som stöds av forskning kring samhällsutmaningar, dels genom fördjupningar i ämnen, dels genom flervetenskapliga perspektiv och ansatser där helheten fångas. Kunskapsmål i utbildningen kompletteras med mål om ett problematiserande och värderande förhållningssätt hos studenterna för att de i sina framtida professioner och som samhällsmedborgare ska kunna hantera och balansera komplexa frågeställningar och problem som ofta bygger på motstridiga intressen. Studentens förmåga att problematisera samhälleliga tillstånd och utvecklingsprocesser i förhållande till globala utmaningar såsom klimathot, biologisk mångfald, segregation, demokratisk instabilitet, bristande jämställdhet och ekonomisk ojämlikhet är i fokus, vilket ställer krav på ett helhetsperspektiv på hållbar utveckling och samverkan med det omgivande samhället. Det är också av grundläggande betydelse att studenterna ser att det finns möjlighet att förnya och förändra.

Organisering av hållbarhetsarbetet

Högskolans är organiserad i tre akademier och ett samlat verksamhetsstöd³. Ansvar för det systematiska hållbarhetsarbetet regleras i högskolans ordning för miljöledningssystemet, HOM⁴.

Forsknings- och utbildningsnämnden och Nämnden för konstnärlig forskning och utbildning har ansvar för kvalitetssäkringen av utbildningen och därmed också integrationen av hållbar utveckling utifrån högskolelagen. Nämnderna har delegerat det praktiska arbetet med integration av hållbar utveckling till

utbildningsutskott och forskarutbildningsutskott. Kvalitetsaspekten hållbar utveckling granskas inom ramen för nämndernas ordinarie kvalitetsgranskning.

På högskoleövergripande nivå finns Strategigruppen för hållbar högskola, där rektor som ordförande, med stöd av en central samordnare för hållbar utveckling, leder arbetet. I strategigruppen ingår därutöver samordnaren för lika villkor, akademiernas HU-samordnare (lärare med samordnaruppdrag), handläggaren för hållbar utveckling, forskande lärare, en studentrepresentant och externa representanter, alla med intresse för och erfarenheter av hållbarhetsfrågor. Den centrala samordnaren har ett samordnande ansvar för det systematiska arbetet på högskoleövergripande nivå gällande utbildning, forskning och samverkan, inklusive ett redovisnings- och uppföljningsansvar inom området. Inom verksamhetsstödet finns en handläggare för hållbar utveckling som har ett administrativt och samordnande ansvar för miljöledningssystemet centralt och lokalt, i dialog med HU-samordnarna på akademierna. Dessa har i sin tur stöd av respektive akademis controller. Samarbete mellan HU-samordnare centralt och lokalt samt handläggaren för hållbar utveckling sker i form av regelbundna möten.

Strategigruppen för hållbar högskola har sex till sju möten per år, varav några är förlängda arbetsmöten då strategiskt viktiga frågor diskuteras, konkretiseras i planer och aktiviteter samt följs upp; exempelvis gällande policy, mål, utvärderingar samt högskolegemensamma evenemang och seminarier inom området. Rektor leder mötena i strategigruppen och dessa förbereds i samarbete med samordnaren för hållbar utveckling, som driver på arbetet mellan möten, bereder ärenden och samordnar utredningar, uppföljningar och evenemang. Detta innebär att många initiativ till utveckling och förändring tas av högskolans ledning och prövas och förankras i strategigruppen. En undergrupp till strategigruppen är bedömargruppen, bestående av prorektor, HU-samordnaren centralt och lärarrepresentanter från de tre akademierna. Bedömargruppen har till uppgift att utifrån styrdokument bedöma vilka nominerade kurser, examensarbeten och inkomna projektansökningar som uppfyller bedömningskriterier för integration av hållbar utveckling och som föreslås få diplom respektive stipendier. En annan undergrupp är gruppen som förbereder högskolans återkommande interna konferens "Research on Sustainability". Ordförande i denna grupp är rektor.

Idéer i organisationen från forskare, lärare och verksamhetsstöd samlas genom akademiernas HU-samordnare och förs vidare till strategigruppen för diskussion och förädling. På motsvarande sätt finns föreningen Hållbar Student som ett idétorg för studenterna.

Att vara ett hållbart lärosäte förutsätter sammanfattningsvis en struktur för det strategiska arbetet. Högskolan i Borås har en tydlig strategisk organisation ledd av rektor, liksom strategiskt inriktade nyckelpersoner i rektors stab och på akademnivå, med uppdrag att integrera hållbar utveckling i verksamheten. Tillsammans bidrar de strategiska resurserna till stabilitet i ett systematiskt förbättringsarbete gällande integrationen av hållbar utveckling. Organisationen styrs inte enbart top down utan också horisontellt vilket bidrar till att integrationen i verksamheten optimeras. Denna organisatoriska struktur öppnar upp för ett systematiskt arbete inom utbildning, utveckling av campus, forsknings- och samverkansprojekt. Ett systematiskt arbete karakteriseras av utveckling av mål, initiering av aktiviteter samt uppföljning och utvärdering.

Aspektområde: Styrning och organisation

A: Lärosätesövergripande utbildningsmål för hållbar utveckling

Det finns lärosätesövergripande utbildningsmål för hållbar utveckling inom ramen för det systematiska arbetet och det certifierade miljöledningssystemet enligt ISO 14001.

Högskolegemensamma mål och en handlingsplan för hållbar utveckling, inklusive mål inom utbildning, har funnits sedan år 2011. Högskolans policy för hållbar utveckling⁵ reviderades år 2015, efter en förnyad genomgång och analys av högskolans tidigare genomförda miljöutredning. Högskolegemensamma mål för den nya målperioden 2017–2019 redovisas i ett samlat måldokument⁶. Till måldokumentet finns det en högskolegemensam handlingsplan kopplad. Denna redovisas i separat dokument⁷. Målen delas in i följande områden: utbildning, forskning, samverkan och campus. Inom området campus beaktas direkta och indirekta miljöaspekter samt socialt ansvarstagande i organisationen. De högskoleövergripande målen för hållbar utveckling inom utbildning omfattar samtliga utbildningsnivåer, det vill säga grundnivå, avancerad nivå⁸ och forskarnivå⁹. Målen är satta utifrån ett helhetsperspektiv på hållbar utveckling. På akademnivå kan dessa brytas ner till delmål, och ytterligare verksamhetsanpassade mål kan läggas till.

De högskoleövergripande utbildningsmålen 2017–2019, inklusive resultatindikatorer, har i jämförelse med målen för 2014–2016¹⁰ avgränsats och strukturerats på ett tydligare sätt samt har ett mer explicit fokus på kvalitetssäkring av integrationen av hållbar utveckling. Några av de tidigare målen, som inte helt uppfyllts, kvarstår som mål under den nya målperioden, eftersom de är kvalitetsdrivande och fortfarande relevanta. Målen inom utbildning och forskning ska fortsatt, och i ökad omfattning, bidra till att stärka kvaliteten i utbildningen utifrån ett helhetsperspektiv på hållbar utveckling. Som exempel kan nämnas utredningsmål inom såväl utbildning som forskning gällande kompetensförstärkning och kartläggning av forskningskompetens inom området hållbar utveckling, med koppling till FN:s hållbarhetsmål, samt mål om pedagogisk kompetensutveckling. Implementeringen av högskolegemensamma reflekterande HU-moment på alla utbildningsnivåer blir också betydelsefulla inslag för att stärka progressionen, och därmed kvaliteten, i utbildningen. Utbildningsplaner för samtliga programutbildningar ska också spegla en sådan utveckling genom att innehålla examensmål och/eller lokala utbildningsmål med relevans för hållbar utveckling vid utgången av målperioden.

Under hösten 2015 genomfördes en omfattande intern utvärdering av högskolans hållbarhetsarbete, inkluderande såväl genomgång av dokumentation som gruppintervjuer med studenter, lärare, forskare, utbildningsansvariga, chefer och ledning. Synpunkter och idéer från utbildningsverksamheten gällande HU-integrationen fångades upp, samtidigt som utvärderingen blev en del i en förankringsprocess. Att ledningen, utifrån rekommendationer i utvärderingen, anammade synpunkter från medarbetare om att bli ännu tydligare i kommunikationen gällande högskolans HU-profil förstärkte förankringen ytterligare. Resultatet av utvärderingen¹¹, inklusive rekommendationer till ledningen, presenterades och diskuterades vid ett högskolegemensamt seminarium våren 2016 som ett inspel till det fortsatta strategiska arbetet i riktning mot att bli ett hållbart lärosäte och att formulera nya hållbarhetsmål. Detta tillfälle följdes av ett arbetsmöte i strategigruppen då en första struktur till måldokument togs fram. I den fortsatta processen att ta fram nya mål, involverades såväl ledning, ordförande i nämnderna, medarbetare, studenter och internrevisorer. I den omfattande remissrundan inkom många genomtänkta synpunkter, särskilt gällande utbildningsmålen, vilket bidrog till ett reviderat och förbättrat måldokument.

Efter sju år av systematiskt förbättringsarbete, med nära koppling till det strategiska arbetet, är målen inom hållbar utveckling väl förankrade på lärosätet. Den strategiska riktningen från högskolans ledning har blivit allt tydligare och synliggjord i övergripande strategier och mål samt i det dagliga agerandet och kommunikationen. Det strategiska arbetet, och indirekt det systematiska arbetet, drivs via strategigruppen, med representation från hela verksamheten, inklusive HU-samordnare och forskande lärare från de tre akademierna, vilket bidrar till förankringen.

En starkt bidragande orsak till intresset och engagemanget i verksamheten är diplomeringen av kurser med ett integrerat perspektiv på hållbar utveckling. Efter en intern nomineringsprocess och bedömning delas diplom ut vid en högskolegemensam högtid två gånger per år, varav en gång inom ramen för det större evenemanget Days of Knowledge. Examensarbeten och utvecklingsprojekt inom området hållbar utveckling samt forskningsprojekt med relevans för hållbar utveckling uppmärksammas och premieras med stöd från Sparbanksstiftelsen Sjuhärad. Nomineringsunderlag från akademierna granskas av en bedömargrupp, med prorektor som ordförande. Resultatet av den utvärdering som genomfördes 2015 visade tydligt att bedömning och diplomering av kurser ansågs vara kvalitetsdrivande för såväl integrationen av hållbar utveckling som utbildningen. Lärare och studenter ville behålla målet att fortsatt öka antalet diplomerade kurser, samtidigt som ett tydligare fokus på progression och fördjupning på programnivå efterfrågades, vilket påverkade de nya målen, exempelvis mål om kompetensutveckling och kompetensförstärkning.

Ett led i att stärka förankringen och kvaliteten i HU-integrationen är att prorektor och HU-samordnaren centralt har fört en dialog med akademiernas HU-samordnare, lärare och utbildningsansvariga i akademierna kring bedömning av kurser och integrationen av hållbar utveckling i övrigt.

B: Uppföljning och utveckling av integrationen av hållbar utveckling i utbildningen

Lärosätet följer upp och utvecklar arbetet för hållbar utveckling inom utbildning på ett systematiskt sätt.

De högskolegemensamma målen och handlingsplanen är utgångspunkt för aktiviteter inom fokusområdet "den hållbara högskolan" i verksamhetsplaner¹² och särskilda handlingsplaner för hållbar utveckling¹³ på akademnivå. I det högskoleövergripande systematiska arbetet inkluderas också en handlingsplan, inklusive mål, inom området lika villkor. Verksamhets- och handlingsplaner följs regelbundet upp av HU-samordnare, HU-handläggare och controllers, samt vid årliga interna och externa revisioner, då också akademiledning, verksamhetsstöd, utbildningsansvariga, lärare och studentgrupper intervjuas. Högskolans internrevisorer är problematiserande och kritiska i sin granskning av hållbarhetsarbetet, vilket bidragit till ett kvalitativt uppföljningsarbete och mycket goda omdömen från externrevisorerna, bland annat gällande det över tiden ökade och idag stora engagemanget hos högskolans medarbetare. Högskolans redovisning av miljöledningsarbetet till Naturvårdsverket har också rankats högt.

Inom ramen för det systematiska arbetet görs också regelbunden uppföljning av måluppfyllelse och genomförda aktiviteter. De detaljerade målen är kopplade till mätbara resultatindikatorer, såsom antal diplomerade kurser och antal examensarbeten och forskningspublikationer som angetts ha relevans för hållbar utveckling och/eller angett hållbar utveckling som nyckelord vid inrapportering av publikationer i bibliotekets databas. Resultatredovisning, inklusive uppföljning av måluppfyllelse, sammanställs halvårs- och helårsvis med analys och förslag på åtgärder¹⁴. Redovisningen diskuteras i strategigruppen och vid ledningens genomgångar, då resultatet av hållbarhetsarbetet analyseras samt publiceras på högskolans webbsidor för hållbar utveckling. En sammanfattande hållbarhetsredovisning finns med i högskolans årsredovisning. Måluppfyllelsen granskas och bedöms också av de externa revisorerna. Högskolan anses ha mycket ambitiösa mål inom utbildningsområdet, med god men ibland fördröjd måluppfyllelse. En lärdom har varit att det är viktigt att hitta en bra balans mellan hög och tidsmässigt rimlig ambitionsnivå.

Det systematiska kvalitetsarbetet om hållbar utveckling som redovisas ovan är grunden för högskolans verksamhetsinriktning och har därmed avgörande betydelse för utbildning och forskning. I det systematiska arbetet ingår också en årlig uppföljning av studenternas medvetenhet och uppfattning om betydelsen respektive förekomsten av hållbarhetsintegration i utbildningen¹⁵. Till detta kommer löpande utvärderingar av integrationen i kursplaner och i utbildningsprogram i verksamheten, vilka dock inte samordnas med det systematiska hållbarhetsarbetet. Här finns en potential att i högre utsträckning

använda studentutvärderingar för att på ett systematiskt sätt samla och analysera synpunkter gällande integrationen av hållbar utveckling i de olika utbildningarna.

Högskolans ledning och den centrala HU-samordnaren har en återkommande dialog med Utbildningsrådet, ett högskoleövergripande organ för utbildningsfrågor, och med nämndordförande gällande integrationen av hållbar utveckling i utbildningen och kvalitetssäkringen av denna. I den nu gällande handlingsplanen finns angivet att nämnderna ska involveras mer aktivt gällande kvalitetsbedömningen av integrationen av hållbar utveckling i kurser och utbildningsprogram. Ett led i detta är att vägledande dokument, riktlinjer och rutiner för utbildningsplaner och kursplaner ska ses över utifrån kravet i högskolelagen om att utbildningen ska främja en hållbar utveckling.

Som stöd i det systematiska arbetet att nå uppsatta utbildningsmål finns styrdokument. Exempel på styrdokument är vägledning för nominering av kurser¹⁶ och examensarbeten¹⁷, bedömningskriterier för kurser¹⁸, krav och bedömningskriterier för examensarbeten¹⁹ samt anvisning gällande stipendieansökan till utvecklingsprojekt²⁰. Styrdokumentet ses regelbundet över och diskuteras i strategigruppen, i bedömargruppen och vid möten med HU-samordnare, centralt och på akademnivå.

Det finns en risk med att i ett systematiskt arbete fokusera på det som är lätt att mäta. Högskolan är medveten om detta och har över tiden aktivt försökt att styra rätt genom att dels utveckla resultatindikatorer som stödjer en kvalitativ utveckling, dels anpassa indikatorerna till en verksamhetskontext i dialog med utbildnings- och forskningsverksamheten. Indikatorer för att mäta integrationen av hållbar utveckling i inrapporterade forskningspublikationer har till exempel utvecklats och förfinats just i syfte att visa på en faktisk förbättring. Detta kan leda till att målen inte alltid uppnås kvantitativt men i stället bidrar till en positiv utveckling i kvalitativ bemärkelse. Exempel på en indirekt positiv kvalitetspåverkan är att bedömningen av kurser, utifrån kursplaner, lett till en diskussion över disciplinränder kring hur mål i kursplaner formuleras för att stärka problematisering, helhetsperspektiv och studentdelaktighet.

Effektiviteten i det systematiska hållbarhetsarbetet speglas delvis i resultatet utifrån uppsatta mål. Under 2013–2016 har 27 kurser, av cirka 50 nominerade, diplomerats utifrån en bedömning av mål, innehåll, undervisningsformer och litteratur i kursplaner samt examinationsuppgifter. Andelen utbildningsprogram som vid utgången av år 2016 hade minst en diplomerad kurs var 55 procent. Vidare har årligen en till tre examensarbeten på avancerad nivå erhållit stipendier för bästa examensarbeten med ett integrerat perspektiv på hållbar utveckling. Därutöver har ett till två utvecklingsprojekt som syftar till att bidra till fördjupning och breddning av integrationen i utbildningen premierats. Såväl examensarbeten som utvecklingsprojekt har nominerats av akademierna.

I samtliga utbildningsprogram finns hållbar utveckling integrerat, i högre eller lägre grad, och många masterutbildningar har ett tydligt hållbarhetsperspektiv i utbildningen, med stark koppling till högskolans profilerade forskning inom området. Ett introduktionsmoment i hållbar utveckling i grundutbildningen integreras successivt i programutbildningarna från och med läsåret 2016–2017. Högskolan har även varit mycket framgångsrik inom andra målområden, till exempel när det gäller minskad klimatpåverkan i organisationen (en minskning med totalt 35 procent under perioden 2011–2016) och en stark utveckling av forskningsområden med hög relevans för hållbar utveckling. Inom området socialt ansvarstagande har innebörden av social hållbarhet och dess relation till hållbar utveckling utretts och forskning kring social inkludering bedrivits. Ett aktivt värdegrunds- och jämställdhetsarbete har genomförts, liksom ett initiativ till samverkan i regionen gällande implementering av de globala målen.

Sättet att organisera hållbarhetsarbetet anses också ha bidragit till ett effektivt systematiskt arbete. Efter högskolans omorganisation 2014 framkom en del synpunkter på otydlighet i ansvar och roller gällande hållbarhetsarbetet på akademnivå och i gränsdragningen av ansvar gentemot verksamhetsstödet vilket ledningen uppmärksammades på och korrigerade. Det är också viktigt att uppmärksamma kopplingen mellan det strategiska och det systematiska arbetet bland annat genom god balans mellan styrning från lärosätets ledning, och uppmärksamhet och stöd till de initiativ som tas ut i verksamheten. Högskolans

ambition är att fånga upp synpunkter om det som görs i verksamheten samt uppmuntra goda initiativ och resultat, i syfte att driva ett framgångsrikt arbete med att integrera hållbar utveckling i utbildnings- och forskningsverksamheten.

A: Pedagogisk och forskningsbaserad kompetens

Lärosätet arbetar aktivt med att särställa den pedagogiska och forskningsbaserade kompetensen hos berörd personal gällande hållbar utveckling i utbildningen.

Pedagogisk kompetens

Exempel på högskolegemensamma utbildningsaktiviteter är:

- Introduktion till alla nyanställda gällande högskolans hållbarhetsarbete.
- Högskolepedagogisk grundkurs, 15 hp²¹, som är obligatorisk för alla lärare och som innehåller ett heldagseminarium kring lärande utifrån ett hållbarhetsperspektiv.
- En nyutvecklad pedagogisk fördjupningskurs på avancerad nivå i lärande och undervisning för hållbar utveckling, 5 hp²². Kursen fokuserar på interdisciplinär samverkan och ett helhetsperspektiv på hållbar utveckling som stöd för reflektion kring den egna undervisningen. I kursen ingår att studenten ska planera ett flervetenskapligt moment utifrån ett HU-perspektiv.

Högskolans HU-samordnare och lärare deltar regelbundet i konferenser och nätverksträffar nationellt, till exempel Högre utbildning för hållbar utveckling (HU2) och Swedish Education for Sustainable Development (SWEDESD) samt i Norden, Nordic Sustainable Campus Network (NSCN). År 2014 arrangerade Högskolan i Borås en HU2-nätverksträff och presenterade då sitt strategiska och systematiska arbete gällande integration av hållbar utveckling i utbildningen. Genomförda debattseminarier på temat hållbarhetsdilemman, med föreläsningar av högskolans professorer, gästprofessorer och praktiker, samt den årligen återkommande interna forskningskonferensen (RoS), har också bidragit till ökad kunskap och förståelse för komplexiteten i hållbar utveckling och dess relevans för högskolans forskning och utbildning. Högskolan har också haft ett erfarenhetsutbyte och samarbete med andra lärosäten, bland annat med Göteborgs universitet avseende gästföreläsningar och seminarier inom området.

Högskolans höga ambitioner gällande integrationen av hållbar utveckling i kurser, examensarbeten och i utvecklingen av utbildningen har också indirekt bidragit till en kompetenshöjning hos lärarna. Vid utvecklingen av bedömningskriterier hämtades inspiration från Mälardalens högskola och det utredningsarbete som genomfördes vilket utmynnade i rapportserien "På hållbar väg 2008". Högskolan i Borås mål att öka integrationen av hållbar utveckling och att varje utbildningsprogram ska innehålla minst en diplomerad kurs har bidragit till efterfrågan på och deltagande i utbildningar. Framskrivningen av mål kring hållbar utveckling har aktualiserat behov hos lärare att utveckla den egna kompetensen för att kunna relatera begreppet till det egna ämnet och professionen, i syfte att stödja studenternas problematisering och kritiska reflektion. Ett ökat intresse hos studenterna att skriva examensarbeten med koppling till hållbar utveckling har också drivit på utvecklingen. Kurser i lärande för hållbar utveckling och möjligheten att få finansiering till utvecklingsprojekt inom hållbar utveckling, inklusive pedagogisk utveckling, har påverkat undervisningsformer och varit ett stöd i den egna kompetensutvecklingen.

Under hösten 2016 utvecklades ett högskolegemensamt introduktionsmoment inom hållbar utveckling²³, som nu successivt integreras tidigt i samtliga utbildningar på grundnivå, i enlighet med uppsatt mål. Momentet behandlar begreppsförståelse utifrån ett helhetsperspektiv, och med ett inkluderande pedagogiskt angreppssätt, och har utvecklats av strategigruppen i syfte att stärka progressionen i utbildningsprogrammen. Detta för att svara mot den kritik som framförts av studentgrupper om förekomsten av likartad och repetitiv genomgång av hållbar utveckling på en övergripande nivå i flera kurser. En introduktion i begreppsförståelse innebär utökade krav på lärarna att relatera begreppet till det egna ämnet och den egna professionen i sin undervisning senare i utbildningen. Momentet, som delvis är webbaserat, ska också i anpassad form erbjudas som kompetensutveckling för lärare. Målen gällande högskolegemensamma flervetenskapliga reflektionsmoment inom hållbar utveckling omfattar också utbildning på avancerad nivå och forskarnivå.

Forskningsbaserad kompetens

På högskolan prioriteras forskning inom hållbar utveckling. Fokus ligger på forskningens strävan att bidra till att finna lösningar på globala och lokala samhällsutmaningar och på praktikens problem.

Hållbarhetsprofilen stöds av ett flervetenskapligt angreppssätt med samverkan över disciplinränsar.

Forskningen har över tiden fått en ökad påverkan på utbildningens innehåll och kvalitet, bland annat i de masterprogram som utvecklats de senaste åren med nära koppling till den HU-profilerade forskning som bedrivs. Högskolans satsning på att utöka andelen forskning, med målet att addera universitetskvaliteter till verksamheten, har varit framgångsrik.

Inom ramen för det systematiska hållbarhetsarbetet finns utredningsmål och aktiviteter gällande dels kompetensförstärkning, dels en kartläggning av forskningskompetensen inom hållbar utveckling i syfte att identifiera gemensamma frågeställningar som kan bilda utgångspunkt för forskningsprojekt med relevans för samhällsutvecklingen. I kartläggningen ingår att dokumentera och samordna beskrivningar av respektive forskningsområdes sätt att belysa hållbar utveckling. Professorer inom skilda ämnesdiscipliner, som bedriver forskning med stark HU-profil, har inlett ett samarbete för att stödja denna utveckling och stärka ett flervetenskapligt perspektiv.

B: Samverkan med studenter

Högskolan samverkar med studenterna gällande integration av hållbar utveckling i utbildningen, främst genom studenternas delaktighet i olika nämnder och råd.

Studentkåren i Borås är mycket aktivt engagerad i frågor om utbildningens kvalitet och är en betydelsefull resurs för utvecklingen av utbildningen utifrån kvalitetsaspekten hållbar utveckling. Studenter finns representerade i samtliga råd, såsom ledningsråd, verksamhetsråd, utbildningsråd och kvalitetsråd samt nämnder och Strategigruppen för hållbar högskola. De påverkar därmed bedömningar och ställningstaganden kring viktiga strategiska utbildningsfrågor. Genom medverkan i ledningsråd, programråd och utbildningsutskott på akademnivå samt vid utvärdering av kurser och program påverkar studenterna utbildningsprogrammets och kursernas innehåll och upplägg. Studenterna involveras också i processen att ta fram nya högskolegemensamma mål. De synpunkter som studenterna framförde vid den genomförda utvärderingen av högskolans hållbarhetsarbete bidrog till att utbildningsmålen förtydligades. Det finns en utvecklingspotential i att mer systematiskt och regelbundet ha en fördjupad dialog med olika studentgrupper i syfte att dels ta del av studenternas synpunkter, dels stödja och uppmuntra ett fortsatt och ökat studentengagemang.

Studenterna påverkar också integrationen av hållbar utveckling genom att själva driva på utvecklingen under sin utbildningstid. Detta är särskilt tydligt i de textila utbildningarna, men också genom att studenter skriver examensarbeten och medverkar i forskningsprojekt inom hållbar utveckling. Som exempel kan nämnas en students medverkan i ett forskningsprojekt inom resursåtervinning, som resulterade i en masteruppsats som hösten 2016 premierades som bästa examensarbete med ett integrerat perspektiv på hållbar utveckling. Studenter bjuds också in att delta i högskolans seminarier och interna forskningskonferenser på temat hållbar utveckling samt i det årligen återkommande evenemanget Days of Knowledge, då HU-integrationen i utbildningen lyfts fram genom diplomering av kurser och utdelning av stipendier till examensarbeten och utvecklingsprojekt.

Involveringen av studenter i samverkan med arbetslivet stöds systematiskt av ett av hållbarhetsmålen. Genom högskolans samarbete med Miljöbron²⁴ stöds samverkan mellan studenter och arbetslivet, vilket resulterar i projekt och examensarbeten i utbildningen. Studentsamverkan, med utbildningsinslag, sker också på initiativ av såväl högskolan som studenter och studentföreningar. Ett exempel är planering och genomförandet av en studentarrangerad klädbytesdag i samarbete med Borås Stad, med föreläsningar av företrädare från akademien och företag i regionen kring återvinning och återanvändning av textilier och kläder. Samverkan med studenter har också skett inom ramen för olika projekt. Ett exempel är den av högskolan ledda överenskommelsen "Studenter som klimatambassadörer", inom ramen för Västra

Götalandsregionens klimatstrategi, som avslutades i början av 2016. Projektet ledde fram till bildandet av studentföreningen Hållbar Student och ett mer organiserat och ökat engagemang bland studenter. Det resulterade också i en ökad samverkan mellan studenter och högskolan kring hållbarhetsfrågor på campus samt med externa aktörer. Projektet ledde också till ett erfarenhets- och kunskapsutbyte mellan studentföreningar nationellt, med fokus på klimatsmart livsstil, och till en distanskurs som togs fram av Högskolan i Skövde.

C: Samverkan med arbetslivet

Högskolan samverkar mycket nära och aktivt med arbetslivet i linje med missionen Vetenskap för profession och HU-profileringen som förutsätter flervetenskaplighet och gränsöverskridande samverkan.

Samverkan inom ramen för utbildning och forskning

Högskolans mission Vetenskap för profession innebär ett fokus på professionsinriktade utbildningar och forskning med nära koppling till arbetslivet, vilket speglas dels i de forsknings- och utbildningsområden²⁵ som finns, dels i hur högskolan organiserar sitt arbete med en indelning i akademier utifrån ämnen och utbildningsinriktningar samt styrka och utvecklingspotential gällande flervetenskaplig forskning. Inom samtliga forskningsområden finns nära kopplingar till praktikens och samhällets utmaningar och problem, med hög relevans för hållbar utveckling. Hållbar utveckling och interdisciplinär samverkan prioriteras, liksom samverkan med arbetslivet och det omgivande samhället i övrigt, vilket påverkar utbildningsverksamheten. Detta styrs såväl strategiskt som systematiskt genom mål och aktiviteter inom forskning och samverkan. Exempel på forskning som sker i nära samverkan med arbetslivet och som kan bidra till att lösa samhällsutmaningar och problem i praktiken är:

- Forskning kring resursåtervinning; förädling av avfall till förnybar energi, material och produkter; minskning av miljöförstörande utsläpp, samt återvinning och återanvändning av textilier
- Forskning om hållbar samhällsbyggnad och stadsutveckling; hållbar byggteknik och social inkludering
- Forskning om social inkludering inom skola och inkluderande medborgarskap
- Forskning kring framtidens hållbara textilier och textilproduktion samt hållbar design, bland annat inom ramen för Smart Textiles
- Forskning om strukturer och nya affärsmöjligheter för cirkulära flöden i textilbranschen
- Forskning om bibliotekens roll i ett hållbart samhälle
- Forskning om vårdetik och antibiotikaresistens
- Forskning om hållbart företagande samt hållbar handel och konsumtion

Mer information om respektive forskningsområde och aktuella projekt redovisas på högskolans webbplats²⁶.

Magisterprogrammet inom hållbart samhällsbyggande har utvecklats inom ramen för det Vinnova-finansierade forskningsprojekt Innovationsplattform Norrby, numera utvidgat och benämnt Innovationsplattform Borås, i nära och aktiv samverkan med externa aktörer i regionen; Borås Stad, RISE och privata företag. Även övriga magister- och masterutbildningar har genom forskningsanknytningen en nära koppling till arbetslivet. Exempelvis har frågor om socialt hållbar utveckling utgjort ett centralt inslag i en av kurserna inom masterprogrammet i pedagogiskt arbete.

I lärar- och vårdutbildningarna finns en naturlig interaktion med arbetslivet genom integrerad verksamhetsförlagd utbildning. Studenterna tillämpar och vidareutvecklar sina kunskaper om hållbar utveckling genom att det i många av de berörda examinationsuppgifterna finns reflektiva inslag kring integrationen av hållbar utveckling i professionen. I examensarbeten och projekt mer generellt hämtas i hög grad empiri från praktiken. Forskningsfrågorna i examensarbeten och projekt är ofta kopplade till aktuella samhällsutmaningar i syfte att reflektera kring eller bidra med förslag till lösningar på praktikens "hållbarhetsproblem"; till exempel kring resursåtervinning, antibiotikaresistens, hållbar design och socialt

ansvarstagande i organisationer. Gästföreläsningar och praktikinslag i övrigt är vanliga inslag i utbildningarna.

Samverkan i övrigt

Samverkan med arbetslivet stöds systematiskt av målet att i högre utsträckning involvera näringsliv, kulturliv och offentlig verksamhet i högskolans aktiviteter. Under 2015 publicerades en antologi om hållbart företagande som byggde på en föreläsningsserie, med avslutande dialog, mellan högskolan och företrädare från regionens företag. Under hösten 2016 genomförde högskolan ett seminarium på temat hållbar region, med föreläsningar och paneldebatt²⁷. Syftet var att initiera ett samtal kring hur organisationer i regionen, i samverkan, kan bidra till att FN:s globala hållbarhetsmål och målet om ett fossiloberoende Västra Götaland uppnås. Inbjudna var näringsliv och offentlig verksamhet i regionen samt medarbetare och studenter på högskolan. Under 2017 kommer seminariet att följas upp med ett nytt seminarium på temat hållbar samhällsdebatt. Seminarierna ses som betydelsefulla steg i strävan mot ökad samverkan och ett ökat socialt ansvarstagande, men är också tillfällen till kompetensutveckling för lärare och studenter.

Genom Science Park Borås sker en tät samverkan mellan Högskolan i Borås och externa samarbetspartners med koppling till bland annat forskningsprogrammet Smart Textiles, något som också påverkat textil- och designutbildningarna. Ett illustrerande exempel är samverkansprojektet Konfektionsfabrik 4.0. Science Park Borås fick år 2016 projektmedel från europeiska asyl-, migrations- och integrationsfonden för att utreda förutsättningarna för att i en nyskapad konfektionsfabrik i Borås tillvarata migrationens möjligheter kopplat till behovet av ny kompetens och arbetskraft inom textil sömnadsproduktion. Projektet inrymmer samtliga tre dimensioner av hållbar utveckling och kommer att ha en nära koppling till relationen mellan utbildning och arbetsliv.

Högskolan har avslutningsvis en löpande samverkan med arbetslivet genom den externa representationen i styrelsen och olika råd, såsom Innovationsrådet och Strategigruppen för hållbar högskola, samt på akademnivå i programråd och branschråd där utbildningars innehåll och utveckling diskuteras.

D: Interdisciplinär samverkan

Interdisciplinär samverkan är högt prioriterad på högskolan. Det styrs strategiskt och med stöd av ett systematiskt arbete genom mål och aktiviteter i handlingsplaner och verksamhetsplaner.

Magisterprogrammet i hållbart samhällsbyggande²⁸ är ett tydligt exempel på interdisciplinär samverkan mellan lärare och forskare från olika akademier och forskningsprofiler på högskolan. Utbildningen har en utgångspunkt i ett helhetsperspektiv på hållbar utveckling och stöds av forskning, med praktikkoppling, inom stadsbyggnadsteknik, resursåtervinning och social inkludering. Studenter med skilda bakgrunder ämnes- och utbildningsmässigt kan söka utbildningen, vilket innebär att studenterna också bidrar med skilda perspektiv i undervisningssituationen. Utbildningen ses som en modell för den fortsatta utvecklingen av högskolans masterutbildningar med gränsöverskridande samverkan såväl ämnesmässigt som i samverkan med aktörer i det omgivande samhället. Interdisciplinär samverkan förekommer också i andra utbildningar, på såväl grundnivå som avancerad nivå.

I de högskolegemensamma konferenserna och hållbarhetsseminarierna speglas en bredd i olika ämnesdiscipliners perspektiv på hållbar utveckling och komplexiteten, inklusive konflikter mellan olika intressen och krav – ekonomiska, sociala och miljömässiga – synliggörs. Högskolan ingår också i Västra Götalandsregionens forskningsråd för interkulturell dialog och bedriver, inom ramen för detta projekt, och utbildning om social hållbar samhällsutveckling tillsammans med Högskolan Väst och Göteborgs universitet.

Högskolan ser det som mycket betydelsefullt, och som en utmaning, att stärka och vidareutveckla den flervetenskapliga forskningen och integrera den i utbildningen i syfte att stödja en fortsatt utveckling mot

att bli ett hållbart lärosäte. Samarbetet mellan högskolans professorer, med erfarenhet av flervetenskaplig HU-profilerad forskning, är ett steg i denna utveckling.

Utmaningen framöver handlar om hur högskolan i sin verksamhet, i forskning och utbildning samt som organisation, kan stödja en fortsatt utveckling mot gränsöverskridande samverkan internt och externt i syfte att främja en hållbar samhällsutveckling utifrån FN:s hållbarhetsmål. Det handlar ytterst om studenternas lärande i relation till hållbar utveckling, inklusive pedagogiska metoder, och att konkretisera ett hållbart lärosäte med utgångspunkt från rapporten "University of Borås as a Sustainable University".

A: Integration av hållbar utveckling i utbildningen

Högskolan har utbildningar som utformas och genomförs så att hållbar utveckling integreras, avseende både innehåll och arbetssätt. Samtliga utbildningsprogram har inslag av hållbar utveckling och/eller undervisning med relevans för hållbar utveckling.

Integration i utbildningsprogram på grundnivå och avancerad nivå

Det finns utbildningsprogram vid högskolan som i sin helhet har ett integrerat helhetsperspektiv på hållbar utveckling. Ett exempel är magisterprogrammet i hållbar samhällsbyggnad med ett interdisciplinärt arbetssätt och en koppling till flervetenskaplig forskning²⁹. Ett exempel på utbildningsprogram med ett integrerat hållbarhetsperspektiv och hög relevans för samhällsutvecklingen är masterprogrammet i resursåtervinning³⁰, där den nationellt och internationellt framgångsrika forskningen inom området är tydligt integrerad. I utbildningsplanen anges att studenterna

utifrån komplexa företeelser, problemställningar och situationer, som berör resursåtervinning, även med begränsad information ska ha förmågan att kritiskt och systematiskt integrera kunskap och analysera, bedöma och hantera denna utifrån ett tekniskt, ekonomiskt, miljömässigt och socialt perspektiv.

Vidare har utbildningarna inom textil- och designområdet en tydlig HU-profil genom det starka forskningsfokuset på hållbara och smarta textilier, återvinning och återanvändning av textilier, samt hållbar design och produktutveckling. I utbildningsplanen för Konstnärligt masterprogram i mode- och textildesign³¹ anges exempelvis att

studenterna ska utveckla och reflektera över arbetsprocesser och design management med referens till kulturella kontexter och till frågor om hållbar utveckling som etiska grundvalar för praktiskt designarbete.

Här finns också en gränsöverskridande samverkan med textilindustrin och företag inom handel och mode, vilket får genomslag i utbildningarna. Det stora studentengagemanget inom dessa utbildningar har också bidragit till ett stort och över tiden ökat fokus på hållbarhetsfrågor. Inom andra utbildningsprogram har man kommit olika långt gällande integrationen på programnivå. Det finns också skillnader i hur hållbar utveckling beskrivs i relation till det specifika ämnet och professionsområdet.

De, till studentantal, stora programmen sjuksköterskeutbildningen samt förskolläro- och lärarutbildningarna är exempel på utbildningsområden som har en naturlig koppling till specifika delar av hållbar utveckling. I dessa finns såväl lokala utbildningsmål, som uttrycker ett integrerat helhetsperspektiv på hållbar utveckling, som diplomerade kurser. Inom sjuksköterskeprogrammet finns exempelvis två diplomerade kurser med progression mellan kurserna.

Flertalet utbildningsprogram vid högskolan innehåller idag mål med relevans för ett integrerat hållbarhetsperspektiv vilket innebär att högskolan inte ligger långt från målet att samtliga utbildningsplaner har examensmål och/eller lokala mål med relevans för hållbar utveckling.

Integration i kurser

I merparten av de grundläggande utbildningarna och i många utbildningar på avancerad nivå finns minst en diplomerad HU-kurs. För att bli en diplomerad HU-kurs ställs det krav att kursen ska utgå från ett helhetsperspektiv på hållbar utveckling och att studenten ska ges möjlighet att reflektera och problematisera kring hållbar utveckling som fenomen samt reflektera och problematisera kring utbildningens ämnesområden och eller professionsrollen utifrån hållbar utveckling. Integrationen av hållbar utveckling ska framgå av mål, innehåll och litteratur i kursplanen samt i examinationsuppgift/-er. Undervisningsformer ska präglas av studentdelaktighet samt stimulera till kritiskt tänkande och ett agerande som främjar hållbar utveckling. Konkurrerande perspektiv och målkonflikter är något som bör

tas upp. I kurser på avancerad nivå ställs högre krav på ämnesanknuten reflektion och problematisering än i kurser på grundnivå. Liknande krav ställs på examensarbeten, som föreslås för stipendier.

Hittills har 27 kurser diplomerats³². Kurserna är på såväl grundnivå som avancerad nivå och ingår i såväl tre- och fyraåriga grundutbildningar med många studenter, som profilerade ett- och tvååriga magister-/masterutbildningar.

Integrationen av hållbar utveckling i dessa kurser exemplifieras nedan med en kurs på grundnivå och en kurs på avancerad nivå. Kursplaner och examinationsuppgifter länkas till dessa, och bedömargruppens motiveringar redovisas gällande de båda kurserna.

Kurs på grundnivå: Textproduktion 2^{33 34}, Medie- och kommunikationsvetenskap, Webbredaktör.
Bedömargruppens motivering:

Kursplanens mål och innehåll speglar såväl ett tydligt helhetsperspektiv på hållbar utveckling som problematisering av hållbar utveckling i relation till ämnet och kritisk reflektion kring olika hållbarhetsaspekters inflytande på textproduktion. Redovisad litteratur inkluderar en forskningsrapport med ett ämnesanknutet hållbarhetsperspektiv. Examinationsuppgifter stödjer måluppfyllelse inom området. I en av examinationsuppgifterna ingår att självständigt producera en målgruppsanpassad och sökmotoroptimerad webbtex t med koppling till hållbar utveckling. I en annan examinationsuppgift får studenterna reflektera kring samband, eller brist på samband, mellan ämnet textproduktion och begreppet hållbar utveckling.

Kurs på avancerad nivå: Estetisk teori – Designseminarier 1^{35 36}, Konstnärligt masterprogram i mode- och textildesign. Bedömargruppens motivering:

Kursplanens innehåll och mål uttrycker ett tydligt helhetsperspektiv på hållbar utveckling och ett flervetenskapligt perspektiv på ämnet. Målen är tydligt formulerade och betonar studentens ansvar att formulera ett eget etiskt förhållningssätt och att problematisera kring konkurrerande perspektiv och målkonflikter inom området. Integrationen av hållbarhetsperspektivet framkommer tydligt också i examinationsuppgiften, som ger utrymme för reflektion i dialog med ämnesexpertis. Angivna examinationsformer speglar en hög grad av studentaktivitet/-ansvar och visar att studenterna ges förutsättningar att utveckla ett reflekterande förhållningssätt till designpraktiken och designdisciplinen utifrån ett hållbarhetsperspektiv.

Det ligger en utmaning i att bedöma integrationen av hållbar utveckling i kurser utifrån kursplaner och examinationsuppgifter; att se bakom standardiserade formuleringar och användande av begreppen hållbar och hållbar utveckling utan förklarande beskrivningar. Integrationen av hållbar utveckling ska bidra till ökad kvalitet och ambitionen är en balanserad begreppsanvändning. I syfte att kvalitetssäkra bedömningen görs en årlig översyn och utvärdering av bedömningskriterierna och en dialog med nämndordförandena kring dessa finns med som aktivitet i handlingsplanen för året. Bedömningen bör framöver också kompletteras med återkommande utvärderingar, i linje med genomförd utvärdering år 2015, i syfte att i dialogform fånga upp studenternas syn på integrationen av hållbar utveckling i utbildningen.

Det finns naturligtvis många kurser som ännu inte är diplomerade men som har ett integrerat perspektiv på hållbar utveckling. Ett exempel på detta är den inriktningsövergripande metodkursen i civilekonomprogrammet, som innehåller en gruppuppgift – en planeringsrapport på temat hållbar utveckling³⁷ – där förhållandet mellan teori, typ av data som samlas in och olika praktikfält från vilka data inhämtas ska belysas.

Integration i examensarbeten och utvecklingsprojekt

Ett av de två examensarbetena som premierades under hösten 2016 var en magisteruppsats i företagsekonomi på civilekonomprogrammet med titeln "Konstruktionen av CSR – Klädföretags agerande efter institutionella logiker"³⁸.

Bedömargruppens motivering:

Examensarbetet utforskar de institutionella logiker som ingår i klädföretags konstruktion av CSR (Corporate Social Responsibility) genom att analysera företagets rapportering kring CSR. Studien visar att de institutionella logiker som konstruktionen av CSR utgår från har samma komplexa och ibland motstridiga karaktär som den omvärld som klädföretagen verkar inom. Examensarbetet håller hög akademisk nivå och bidrar till den ämnesteoritiska utvecklingen genom den explicita identifikationen av maktrelationer och genom att använda texter som empiriskt material. Utöver att studien belyser hur hållbar utveckling i termer av CSR hanteras i praktiken, synliggör studien behovet av en moralisk dimension av CSR. Denna moraliska dimension inkluderar nödvändigheten av att företag tar ett ansvar som går bortom den egna verksamheten.

Den andra premierade uppsatsen, inom forskningsprofilen resursåtervinning, behandlade genom en fallstudie matavfallet inom livsmedelshandeln utifrån ett livscykelperspektiv och med beaktande av såväl miljömässig som ekonomisk och social påverkan.

De utvecklingsprojekt som genomförts, med stöd av extern finansiering, har bidragit till en vidareutveckling av diplomerade kurser och eller berörd utbildning, inklusive arbetssätt/pedagogik. Ett av utvecklingsprojekten, som berör kursen Hälsobefrämjande och förebyggande vård³⁹, har involverat ett lärarlag som representerar olika kurser och utbildningar vilket medfört en automatisk spridningseffekt inom högskolan. Projektet har lett till ett fortsatt arbete med simulering och distansutbildning inom intern miljörevision, utveckling av kursplaner samt deltagande i olika nätverk som har fokus på hållbar utveckling.

Kursdiplomeringen och de utvecklingsprojekt som genomförts samt pedagogisk utveckling, har bidragit till en ökad medvetenhet kring lärande för hållbar utveckling och förändrade arbetssätt. Implementeringen av det högskolegemensamma momentet inom hållbar utveckling, som hittills integrerats i en diplomerad kurs som ges i tre utbildningsprogram på två akademier, kommer också att bidra till en utveckling inom området. Integration av ett flervetenskapligt HU-moment även i masterutbildningarna och i forskarutbildningen är nästa steg i utvecklingen.

Integration i forskarutbildningen

Högskolans forskarutbildningar⁴⁰ har en nära koppling till de profilerade forskningsmiljöerna, vilket stödjer en naturlig integration i utbildningarna. I de allmänna studieplanerna, som håller sig på en övergripande nivå, redovisas dock inte integrationen av hållbar utveckling explicit förutom i några av utbildningarna. Exempel på utbildningar, där perspektivet hållbar utveckling är tydligt uttryckt i ämnesbeskrivning, är inom forskningsområdena Resursåtervinning och Textil och mode, såväl textil materialteknik som textilt management. I Biblioteks- och informationsvetenskap har ett förtydligande av examensordningens mål gällande hållbar utveckling gjorts, och här finns två explicita mål kopplade till hållbar utveckling, varav ett är: "För doktorsexamen ska doktoranden visa fördjupad insikt om vetenskapens möjligheter och begränsningar, dess roll i ett hållbart samhälle och människors ansvar för hur den används".

I de kompletterande individuella studieplanerna för varje enskild doktorand finns utrymme att lämna mer profilerade beskrivningar. Det finns en utvecklingspotential i att mer systematiskt se över utbildningsplaner och studieplaner, i syfte att explicitgöra den koppling som finns till HU-profilerad forskning i utbildningen.

Såväl den strategiska som den systematiska styrningen, i kombination med högskolans HU-profilerade forskningsområden och det stora intresset och engagemanget bland lärare, forskare och studentgrupper driver den fortsatta utvecklingen framåt mot ökad helhetsyn och förändrade arbetssätt i riktning mot ökad integration av hållbar utveckling i utbildningsprogrammen.

B: Ansvar för systematisk uppföljning och utveckling av integreringen i utbildningen

Vid lärosätet finns råd, nämnder och programansvariga som arbetar systematiskt med att följa upp och utveckla integreringen av frågor kring hållbar utveckling i utbildningen.

Diplomerade kurser och utvecklingsprojekt kopplade till dessa följs upp systematiskt med stöd av HU-samordnare och controllers på akademierna respektive den centrala HU-samordnaren. Uppföljning av examensarbeten med hållbar utveckling som nyckelord görs med stöd av inrapportering via publikationsdatabasen. Hållbarhetsaspekten granskas också inom ramen för nämndernas ordinarie kvalitetsgranskning.

Uppföljning och utveckling på akademnivå sker via programråd och branschråd. Ansvar för utbildningens innehåll, progression och utveckling ligger på berörd utbildnings-/programansvarig eller studierektor. Ansvarsroller och systematik gällande integrationen av hållbar utveckling mer specifikt skiljer sig dock mellan de tre akademierna. I en av de tre akademierna är ansvaret tydligt delegerat till programansvariga. Här finns också planer på att lyfta in aspekten hållbar utveckling i den progressionsmodell som utvecklats. I en annan akademi är det ett samlat ansvar på ledningsnivå med återkommande programmöten, då det som berör integrationen av hållbar utveckling i berört utbildningsprogram följs upp och diskuteras. I den tredje akademien är ansvaret inte lika tydligt delegerat och initiativen till utvecklingsinsatser och nomineringar av kurser sker främst på initiativ av enskilda lärare eller lärarlag, med visst stöd eller uppmuntran från berörd ansvarig studierektor. När det gäller nominering av examensarbeten ligger normalt ansvaret på den enskilde handledaren eller examinatoren och en urvalsprocess sker därefter i möten med examinatorer.

Det finns en utvecklingspotential i att mer systematiskt och organiserat följa upp och utveckla integrationen av hållbar utveckling på programnivå. Dock gäller det att hitta en bra balans mellan styrning och ett botten up-perspektiv. Det är en viktig utvecklingsfråga att fånga upp och uppmuntra de goda initiativ som kommer från enskilda lärare och lärarlag.

C: Vid lärosätet finns utbildningar, där forskning/konstnärlig forskning för hållbar utveckling används i utbildningen

Högskolan i Borås är idag komplett vad gäller utbildningar på avancerad nivå och har examensrättigheter på forskarnivå i sex ämnen inom fyra av högskolans sex utbildnings- och forskningsområden⁴¹. Inom området Textil och mode har högskolan såväl generella rättigheter som konstnärliga. Forskning med relevans för hållbar utveckling finns inom alla forskningsområden och det finns en sammanhållen forskningsmiljö. Av de publikationer i biblioteksdata-basen som inrapporterats avseende 2016 har 27 procent ansetts falla inom området hållbar utveckling. Flervetenskaplig forskning ses som en förutsättning för att kvalitetssäkra integrationen av hållbar utveckling i utbildningen, utifrån högskolans helhetsperspektiv på hållbar utveckling, och är därför en förutsättning för en fortsatt utveckling i riktning mot att bli ett hållbart lärosäte.

Den praktikinräna forskningen som bedrivs på högskolan har en naturlig koppling till de professionsinriktade utbildningarna. I avsnittet om samverkan med arbetslivet redovisas ett antal forskningsområden med tydlig bäring för såväl Vetenskap för profession som hållbar utveckling, vilka naturligt integreras i utbildningen.

En stor forskningsmiljö på högskolan är resursåtervinning, som inkluderar fem tätt samverkande forskargrupper; bioteknik, förbränning och termiska processer, polymerteknik, simulering och datormodellering samt resource management. Den gemensamma målsättningen och inriktningen är att minska avfall samt utveckla nya och funktionella material ur restprodukter och avfall. Inom området inryms också återvinning och återanvändning av textilier. Avfallsproblemet är en del i utmaningen att klara klimatmålen nationellt och globalt. Integrering i utbildning och samverkan med arbetslivet är här av stor betydelse.

Avslutning

Högskolan i Borås fortsätter att systematiskt, strategiskt och i handling främja hållbar utveckling och integrera hållbarhet i verksamheten. En fortsatt kvalitetsutveckling av utbildningen ställer krav på gränsöverskridande samverkan mellan vetenskapliga discipliner och med det omgivande samhället. Högskolor och universitet kan lämna avgörande bidrag till en hållbar samhällsutveckling genom de kunskaper och värden som förmedlas till studenterna under studietiden på lärosätet.

Universitet och högskolors unika uppgift är utbildning. Kvaliteten på utbildningen hänger nära samman med möjligheterna till och omfattningen på forskningsanknytningen av utbildningen. Forskning inom hållbar utveckling prioriteras vid Högskolan i Borås. Vid lärosätet bedrivs det idag ett stort antal projekt utifrån den breda definitionen av hållbar utveckling och fler kommer att initieras och genomföras i enlighet med högskolans tydliga prioritering.

Ett lärosäte med ambitionen att vara den hållbara högskolan måste leva som den lär. Det är en ständig pågående process att öka medvetenheten om de utmaningar som lärosätet möter och att verka på ett sådant sätt att hållbar utveckling främjas.